

UZUPEŁNIA ZDAJĄCY

KOD

--	--	--

PESEL

--	--	--	--	--

ПАНРУСИНЬСЬКИЙ ТЫЖДЕННИК № 11 30.05-05.06.2016

miejsce WWW.LEM.FM
na naklejkę

dysleksja

EGZAMIN MATURALNY Z JEZYKA ŁEMKOWSKIEGO POZIOM ROZSZERZONY

DATA: **24 maja 2016 r.**

GODZINA ROZPOCZĘCIA: **9:00**

CZAS PRACY: **180 minut**

LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA: **40**

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 9 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Odpowiedzi zapisuj w miejscach przeznaczonych przez komisję z danymi z arkusza.
3. Pisz czytelnie. Używaj długopisu albo pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
4. Nie używaj korektora. Błędne zapisy wpij w papier.
5. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
6. Na tej stronie oraz na karcie odpowiedzi wpisz swój numer PESEL i przyklej naklejkę z kodem.
7. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.

За нами матура
з лемківського
языка

5

15

18

Першы вражыня то-
горічної матурысты

Варштаты млинарства
в Гладышові

«Од Команчы до
Высовы» / найліпшым
путівником

Зміст

Рекомендуємо //

26

Чи вчєрашня пригнїтат сучасну?

В прекрасє недїльнє пополуднє, 22. мая т.р. рїшыли смє з особом мї товаришучом выбрати ся до Нового Санча, дознати ся, што в бывшым воевїдскым мїстї бесїдує ся про Лемкїв. Так по правдї, то не рїшыли смє...

5

Першы вражыня тогорїчної матуристкы з лемкївского языка!

6

Гамбаль, Трохановска і Фейса на матурї з лемкївского языка

8

о. Володислав Канюк нагороджений

10

Польскый мїністер пришов до Мїджїлаборець. Пїдпорує обновлїня штрекы

12

В Креници посвячено баню і крест – послїдній етап будовы церкви

15

Варштаты млинарства в Гладышовї

16

Програм Театру Александра Духновича в Пряшовї на мїсяць юн 2016

18

«Од Команчы до Высовы» / найлїпшым путївником

20

Творивый і неповторный сїмдесятник Штефан Сухый

22

125 рокїв од народжїня основателя Пїдкарпатьской школы мальованя

30

Скоропис

Редакция:

Шефредактор:
Демко Трохановскый,
технїчний редактор:
Наталїя Малецка-Новак,
члєны редакцїї:
Богдан Гамбаль,
Севериян Косовскый,
Петро Медвїдь,
Павел Малецкый.

Редакция

Што то был за тыждєн! Лїто ся хыбаль приближат, бо видно го не лем по ярнїх бурях, але і по тым, же за нами два, кєд не наймїцнїйшы, то напевно єдны з важнїйшых культуральных подїй на мапї Карпатской Руси. Смїло мож повїсти, же четвєртїй едїцїї Русиньского Фєстївалю во Свиднику і IX Мєдженародному Бїєнале Лемкївской/Русиньской Культуры в Креници помогли час і погода.

Але нич гу ним верну, похвалю ся Вам, же хоц минулий русиньскый тыждєн зачал єм допїро в середу, потїшыл єм ся. Пїшол єм найперше до Пряшова, а быти на Пряшївскїй Руси, коли грат Театр Александра Духновича – наша перлінка і дума в видї не лем єдиногo во свїтї профєсїонального русиньского театру, але і фантастичного примїру, же можеме мати правдиву русиньску інституцїю культуры (на пїлнїч од Карпат то абсолютно нєреальнє) – то так як бы в Пряшовї нїяк не быти. Тяжка была тота корчма (о пєсї пишу) тым бїльшє, же по переїханых автом шїстстох кїлометрах не барз был єм рад сїдїти наступны пїлтора годїны в фотели, но не каждая пєса мусит быти легка так, же обзєраючы забываючє о болячым задку, а зосєреджуют ся на болячым од смїху брїху.

Пришло мї быти в четвєр в Рускїй Бурсї. Все там радо іхам, все там радо вертам. Зас єм ся потїшыл, же мїг єм видїти найлїпшїй во свїтї ансамбль медїяльной групы Лем.фм. І не зато о тым пишу, жебы пояснїти, чом як раз так думам, але – навязуючы до предшого абзацу – кєд Лемкы рїшыли не мати ани єдної профєсїональной інституцїї культуры, боячы ся по правдї ани не знам о што, тота бурсяна група ладує мої акумулаторы на долгїй час. Не лем они, бо і смотрячы з бетоновой стїны Русенко і Духнович, котры, по мойому, хотят повїсти єден до другогo: «Ваню, їдемє на мїсто?» - «Здурїл єс, Сандєр? Вшытку мериндю мам при собї. Сядмє гєв, бо кєд тамты скїнчат засїданя, онєдолга выйдут, сядут попри нас і разом побєсїдуємє о тым, што нас тїшыт, што нас болит».

Но, і пришла пятниця, а забыл єм додати, же то был уж другїй ден выдолженогo вїкенду в Польщы. Видно было тот час і прекрасну хвїлю в комунїкацїйных проблемах – в Креници скорше бы ся человек перемїстїл, їдучы ачїй до заду з запертыма очамы, як бы переїхал автом. Але зас єм ся потїшыл. Не зато, же была то подїя, котрой органїзаторамы

являють ся критикованы мном не раз Стоваришыня Лемкїв і Свїтова Рада Русинїв, а зато, же будучы на креницкым бїєнале, хоц лем дводнєвїй акцїї, видїл єм тото, што винно проходить посєред нас каждый ден – на єднїй сценї, в єднѣм мїсцї выступили не Полякы, Словакы, Українцї, Румуны, Мадяры, Сєрбы і Хорваты, як в скорочїню годны смє ся часод-часу за вписом в пашпортї называти. Нич не мам до вымїненых народїв, наших сусїдїв, але на креницкїй їмпєзї выступили Русины, котры забыли о пашпортах, о рєгїонах, або державах, з котрых пришли, жебы зо сєны гордо повїсти: мы Русины, мамє свою культуру, мамє традицїю, мамє язык і їсторїю, котрїй спїльно ся кланямє.

І зас хотїл єм ся потїшыти, жебы успїшнї завершыти горячий тыждєн, але не повєло ся мї пїти до Свидника. З приватных причын мусїл єм скоро вертати домїв, а мої лємефємовы камаратя з усмїхом, жебы-м їщы барже їм завїдувал, фурт дзвонили, їнформуючы о тым, хто уж выступил, што їщы перед нїма і з кым уж ся встїгли витати.

Як видїте, не треба вельо, жебы їнтеррєгїональну русиньску культурну вымїну вєсти в наших часах. Она тепєр дужє легша як колїси, бо і на Пїдкарпатску Русь пїти, не треба уж вїсем годїн стояти на границї. Правда – органїзаторы не лем Русиньского Фєстївалю во Свиднику і Мєдженародного Бїєнале, а тїж їнчых подїй, могли бы ся вкїнци добєсїдувати, жебы синхронїзувати русиньскы калєндарї і не гнати людї там і назад, бо деякы фєстївальовы акцїї ся находят. Термїн бїєнале замїрєний, бо зженє до Креницї вельох заїнтерєсуваных русиньском культуром, свидницкїй фєстїваль мїг бы быти тыждєн перше, або пїзнїйше – бо хвїлю не заплануєш, а она верифїкує чысло присутных во свидницкым фєстївалї. Але і так єм ся потїшыл. ●

« така перша мисель, же мож підходити до матуры з рідного языка, пришла гу мі в гімназіі, но пак, коли мої старшы камаратя приступили до іспыту, не мала єм уж жадных вантпливости »

фот. архів Даріі Кузяк

Першы вражыня тогорічної матуристки з лемківского языка!

Севериян Косовскій
seweryjan@lem.fm

24.

мая 2016 рока, проходили матуральны іспыты з лемківского языка. До еґзаміну дозрілости з нашого рідного языка приступила того рока єдна особа – Дарія Кузяк. Абітуриентка підходила до іспыту в єдным з глогівских ліцеїв, на заході Польщы.

Еґзамін зачал ся о 9.00 год. за русиньскым часом і одраз по його закінчынню, ок. 12.00 год., редакция ЛЕМ.фм сконтактувала ся з тогорічным матурантком, жебы на горячо почути про першы вражыня, тыкаючы матурального аркуша з лемківского языка.

Як бесідує Дарія Кузяк: – [...] *матура барз файна! Писала єм розшырений аркуш, зато не мала єм такога аркуша як першы матуранты з лемківского языка, котрый складал ся з двох части. В мене была єдна загальна част, в котрій находили ся дві темы. На єдну з них мусіла єм написати выпрацуваня. Выбрала єм першу тему; был то текст Богдана Гамбаля, котрый – на ранті – находит ся на сайті вашого порталю lem.fm, пн. «Три поколіня (Przemków stolica łemków!)». Мала єм порушыти проблем, якіи выникал з приведенной статі, а тыкал справы не бесідуваня в рідным языку [...].*

Другом темом, котру могла схоснувати Дарія Кузяк, было порівняня двох вершів. – *На жаль спамятала єм лем єден, авторства Штефанії Трохановской – «Лем небо над нами наше». Другого нияк не знала-м, зато і певно прото єм зрезигнувала з той темы.*

Дарія Кузяк матуру з лемківского языка хотіла писати од все – од коли лем памятят. Хоц як споминат: [...] *така перша мисель, же мож підходити до матуры з рідного языка, пришла гу мі в гімназіі, но пак, коли мої старшы камаратя приступили*

до іспыту, не мала єм уж жадных вантпливости. Очевидно, тогорічну єдину абітуриентку підпорювали не лем знаємы, але і родина, котра од початку сперала Дарию в тым, до чого днес дішла.

– *Хтіла бы-м тіж спомянути на учительку лемківского языка, Варвару Дуць, котра істо дуже мі помагала в приготовлїнях до днешнього іспыту. Хоц Варваба Дуць прожыват і вчыт на Лемковині, было она такой єдном мойом учительком. Мож речы – учительком на одлегліст [...], присылала мі деякы книжки, материялы.*

Попри матурі з лемківского языка, абітуриентка здавала тіж розшырены іспыты з історіі та польского языка. Звідана про дальшы пляны, одповіла: *хотіла бы-м складати документы на Музычну Академію во Вроцлаві, зо спеціалізаціём гры на саксофоні, або просто на Вроцлавскій Університет. [...] Щыро повісти, лемківской філології в Кракові єм покля што не брала до увагы, думам прото, же то Краків – кус далеко од родины, але не раджу тіж, же в будучности не скорыстам. Быти може, хотіла бы-м за якісий час студіювати наш язык на університетскым рівні.*

Окрем днешнього успіху, Дарія Кузяк проявлят знаня в гри на гушлях та саксофоні. Ходила до музычної школы в своїм місті, а в свобідным часі доїжджат на пробы Лемківского Ансамблю Пісні і Танця «Кычера» до Лігніці. Коріня тогорічної матуранткы з лемківского языка виводят ся з Боґушы та Чарной.

Сердечні ґратулюємо і желає дальшых успіхів! •

EGZAMIN MATURALNY Z JEZYKA ŁEMKOWSKIEGO POZIOM ROZSZERZONY

DATA: **24 maja 2016 r.**

GODZINA ROZPOCZĘCIA: **9:00**

CZAS PRACY: **180 minut**

LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA: **40**

Гамбаль, Трохановска і Фейса на матурі з лемківського языка

Демко Трохановскій
demko@lem.fm

Того рока – інакше як влони – не треба было дзвонити до Центральной Еґзамінаційной Комісії (ЦКЕ), жебы скоро подала матуральны аркушы з лемківського языка на свій сайт по скінчыню часу на написаня іспыту. Нашол ся там без нашой інтервенції, зато і маме змогу представити го в нас.

Незалежні од того, і так сме задзвонили до ЦКЕ, жебы потвердити чысло абітуріентів, котры того рока підходили до матурального іспыту. В тыжденнику і на нашым портали писали сме о першых вражынях тогорічної матуранткы, Даріі Кузяк, котра оповіла о емоциях, звязаных з писаньом еґзаміну з лемківського языка, але як дознали сме ся в ЦКЕ, а пак потвердили в Округовій Еґзамінаційній Комісії во Вроцлаві, на іспыт з лемківського языка записала ся ішы єдна особа. Вроцлавскій одділ комісії не мал ішы даных, ци тота особа підышла до еґзаміну, зато дотепер напевно знаме лем о єдній тогорічній абітуріентці, котра, як уж сме донесли, выбираючы спосеред двох, рішыла заняти ся першом темом. А были то:

Тема 1.: На основі даного фрагменту тексту представ проблем і порозважай над ним. Викорыстай тезу і думкы автора і однес ся на іх основі до іншого тексту культуры. Твоя праца повинна чыслити не менше як 300 слів. (текст: Богдан Гамбаль, *Три Покоління*),

Тема 2.: Зроб порівнюочу аналізу і інтерпретацію вершів. Твоя праца повинна чыслити не менше як 300 слів. (вершы: Штефанія Трохановска, *Лем небо над нами наше* і Янко Фейса, *О люде*).

Барз нас тішыт, же авторы тогорічных матуральных тем спомогли ся текстом, котрий был опублікуваний на нашым портали, авторства Богдана Гамбаля, редактора порталя lem.fm, тыжденника ЛЕМ.фм+ і шефредактора радия ЛЕМ.фм. При нагоді хочеме ішы раз поґрадувати Даріі Кузяк, же підышла до тогорічного матурального еґзаміну з лемківського языка. Выбрана тема, вказуюча на скоро ідучу асиміляцію і вынародовліня, не єст легком темом. Зато похыляме голы низко, заохочуючы будучых матуратнів зґлошувати ся до наступных іспытів з лемківського языка. ●

Wybierz jeden temat i napisz wypracowanie.

Тема 1. На основі даного фрагменту тексту представ проблем і порозважай над ним. Викорыстай тезу і думкы автора і однес ся на іх основі до іншого тексту культуры. Твоя праца повинна чыслити не менше як 300 слів.

Б. Гамбаль

Три покоління

22 листопада стрітили ся Лемкы, жебы взяти участ в лемківській імпрезі і при нагоді одновити соспільны реляції. Было в тій стрічи кус припадку, а кус свята. Простір новоотвореного по ремонті культурного дому в Пшемкові є модерний, чыстий і гостинний Лемкам. Потрібує лем ліпшого наголосніня, а самы стрічы такой зміны в програмі, жебы было в будучым більше лемківського і языка і співу на сцені. Організаторе зробили своє діло як знали і могли найліпше. Сами нарікали, же не стати іх на то, жебы оплатити хоц лем саму подорож даякого ансамблю з Лемковины. Але председатель пшемківського Стоваришыня Лемків, Євгеній Габура, то добрий організатор, зато знам, же наступна едиция стріч задовилит і мальконтентів і нарікаючых. Обіцял зробити новий банер реклямуючий імпрезу. Тот старий має з лемківськым языком тільо спільного, што ансамбль *Ліґницка Земля*. Пора старий напис торжественно знищити, як памятку по злых часах коли лемківскій язык был хоснований лем деси в далеком світі през грамотных. Пора, жебы обовязуючыма правилами запису заінтересувати вшыткых, котры не ідут дорогом языкового бортацтва родом зо ждыньского двора. [...]

Поза сценом, медже рядами чути было ішы менше лемківського языка, як на сцені. Ци молоды, ци в середнім віку, ци найстаршы – бесідували найчастійше по польскы. Навет членове ансамблів, коли зышли зо сцены, медже собом радили уж лем по польскы. Над зміном той ситуації треба уж попрацувати самій публиці. Одробити домашню задачу і о рік прити на наступну едицию запредентувати ся ліпше.

Свято є товды коли вшыткы його участники порядні ся до нього прирыхтуют. Вкажут на ним, што мают найліпше. Облечут ся і приберут нештоденно, выкажут радіст і заангажуваня до спілтворіня свого свята. Але на зовнішню парадку шыковні ся позерати лем до телевизора з вылученым звуком. А до лемківського радия потрібне є штоси веце. Треба авторефлексії, задуманя ся і припомніня си нашого найважнішого скарбу, плеканой през вельо поколінь цінности – лемківской бесіды. Старати ся радити порядні по лемківскы не лем од свята, але на штоден. Треба вказати вшыткым поставу гордості зо своей бесіды, зо свого роду і своей культуры – лемківской культуры – котра є дачым веце, як лем маніфестуваньом зовнішніх признаков лемківскости, през заложыня кольоровых псевдолемківських строів раз до рока. Хоцбы лем про то, жебы не зробити ганьбы перед давныма і будучыма лемківськыма поколінями.

Б. Гамбаль, <http://www.lem.fm>

о. Володислав Канюк нагороджений

Севериян Косовскій
seweryjan@lem.fm

Як завлят Польска Пресова Агента (РАР), о. Володислав Канюк остал нагороджений за опіку над забытками сакрального дідицтва Лемковины. Нагорода Малопольского Воевідства ім. Маріяна Корнецкого є признавана за заслуги для охорони та опіки над забытками деревяной архітектури в регіоні.

О. Володислав Канюк то парох православної парохії Покровы Пресвятой Богородиці в Ганчовій. Скорше обслуговувал тіж парохію в Высовій і меже інчыма тоты обставины дозволили оцінити капітулі нагороды ім. Корнецкого, же священник через 20 років заряджал та штоден старал ся о 5 храмів – парохіяльних і дочірніх церкви.

Для капітулы важным пунктом в діянях о. Канюка было выремонтування ганчівской церкви Покровы Пресвятой Богородиці, котра є датована на 1644 рік. Завдякы старанням пароха, на храмі был выміненій дах та проведено вшелеякы консерваторскы работы внутрі, оновлено поліхромію та олтарну част. Дальшым етапом ремонту ганчівского храму была консервація забыткового іконостасу, датованого на XVIII

столітя. Повело ся тіж зреститувати браму з 1811 рока. Попри тых найважнішых працах, зміцнено безпеку церковного об'єкту, монтуячы протикрадіжний систем, решетовы забезпечыня выглядів в притворі та протипожарний алярм.

Ганчівска церкво Покровы Пресвятой Богородиці то предовшыткым місце молитвы для вірных місцевої православної громады, але в літнім сезоні являт ся тіж охочо одвіджаним туристами забытком. Парох, спілпрацюячы з Малопольском Туристичном Організаціом, zatrudнят од мая до жолтня/октобра каждого рока провідника, котрий представлят історію той єдної з найкрасшых лемківских церкви. В другых храмах, як в Высовій ци Бліхнарці час-до-часу сут організуваны деякы стрічы для курортників, а тіж концерты церковной музыки.

Нагорода была вручена о. Володиславоу Канюкови 28. мая т.р. вчас XVIII Малопольских Днів Культуровой Дідовизны. Стріча прошла в каплиці свв. Маргареты і Юдиты, котра находит ся на краківськым Сальваторі. Окрем статуі, священник был нагороджений чеком на 15 тис. зл.

Як заявил о. Канюк для РАР – парохія буде просила Президента Польской Республики признати ганчівску святыню Памятником Історії. Два роки тому церкво остала лавреатом першого місця в конкурсі Міністра Культуры і Народной Дідовизны «Задбаний забыток», в категорії «архітектура та деревяны конструкції».

Окрем головної нагороды, признаной священникови, виріжніня отримали Барбара Лепковска та Катажина Зажыцка за проект «Штука на колесах». Капітула нагородила тіж римокатолицкого священника о. Тадеуша Яжембака.

Виріжніня старань пароха лемківской цекрви то лем подтвержыня штоденного труду про захороніня народной архітектонічної дідовизны Лемків. Доказом на унікальну подобу лемківских храмів є вписаня деякых в 2013 році на Листу Світової Спадковины ЮНЕСКО.

О красі і історії церкви Покровы Пресвятой Богородиці в Ганчовій мали сме змогу чути в нашым радийовым програмі «Регістер забытків». Архівальний одтинок можете слухати в наших подкастах (archiw.lem.fm/register/). ●

На знимці: о. Володислав Канюк в середині церкви в Ганчові.

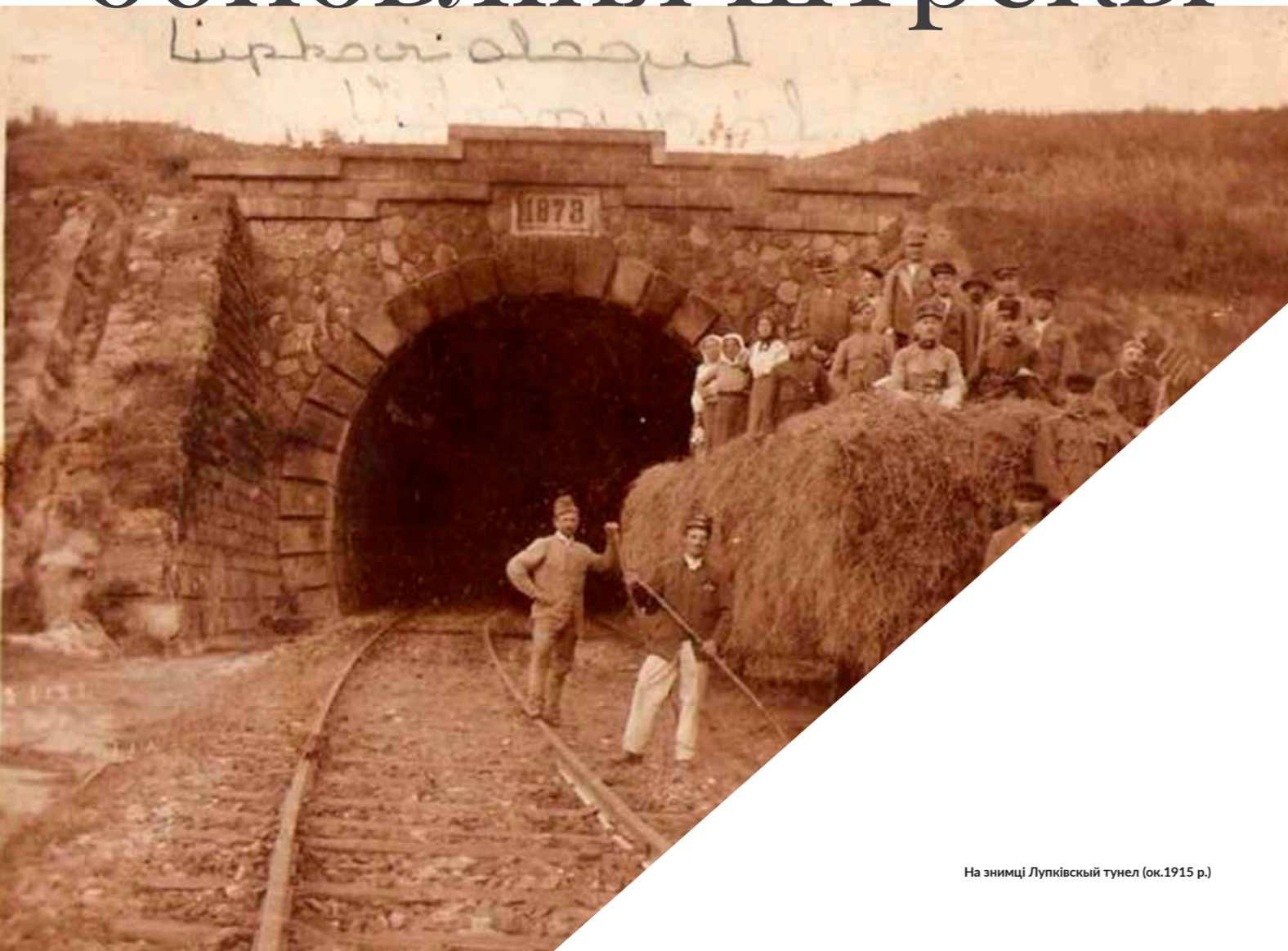
XVIII-вічний іконостас ганчівской церкви, фот. Wuhazet, джерело: вікіпедія.

Церков в Ганчові, фот. Каміль Палошек (фб-профіль: Cerkwie łemkowskiego Beskidu).

ЛУПКІВСЬКИЙ ТУНЕЛ

Польський міністер пришов до Міджілаборець. Підпорує обновління штрекы

На знімці Лупківський тунел (ок.1915 р.)

Історично означив пряшівський жупан Петер Худік навщіву польской делегації в Міджілабірцях, котра проходила у віторок 24-го мая 2016-го року. Польскы представителі державной і містной справи пришли під веджіньом міністра транспорту Польщі Анджея Адамчика на спеціалнім влаку, жебы демонштровати великий інтерес о обновління залізничного спюня міджі державами через Лупківський тунел. Інформовала о тім словацька державна пресова аґентура TASR.

Подля представ польской делегації бы мав влак ходити через вакації почас вікендів вже тото літо. Влак із польского Ряшова через Санок до Меджілаборець бы мав потім продовжати драгу до Кошыць, і в пізнішій етапі аж до Мішковця в Мадярьску.

Петер Худік, председа Пряшівского самосправного краю не хоче быти аж таким оптимістом. Хоче ведно із польским колеґом, маршалком Підкарпатьского воєдовдства Владиславом Ортылом, котрый був так само участный делегації, просадити тоту думку в рамках міджівладной польско-словацькой комісії. Но ведно із тым припоминать, же комісія якбач не буде мати засіданя до юна того року, і зато видить реално обновління влаків аж слідуючій рік.

Пріматор міста Міджілабірці, Владіслав Вішновський про аґентуру TASR повів, же проблемів коло обновління влаків на обидвох боках граніці є привельо на то, жебы тото вирішыти в рамках єдної стрічі. Но

Петро Медвідь
petro@lem.fm

так само припоминать, же є потрібне найти грошы на добре логічне перепюня тых двох регіонів. Міджілабірці наведе мають што понукнути. „Маєме світовий унікат музей Енді Варгола. Природа в околиці є непознана,“ повів пріматор Вішновський. Голова міста хоче схосновати в тій справі і актуалны вызвы на словацько-польскы проекты.

Перша угорсько-галицька залізниця через Лупківський перевал была одкрыта у 1873-ім році. Тунел є довгий 416 метрів і до ходу був спущений 31-го мая 1874-го року. Почас Другой світової войны був тунел зничений, російська армада потягла провізорну штреку коло села Полата. По войні ся обновила у 1946-ім році автентічна штрека із тунелом. Станція перед тунелом над селом Полата, котру обновляли російскы вояци, дістала назву Победа. Транспорт через залізницю фунґовав аж до 80-тых років 20-го столітя, коли были влакы в тій области одсунуты автобусовым транспортом. Особный транспорт влаком був обновлений у 1996-ім році, но у році 2000 був знова зрушений. ●

В Креници посвячено баню і крест – остатній етап будовы церкви

Севериян Косовскій
seweryjan@lem.fm

В суботу, 21. мая т.р., в Креници одбыло ся посвячення бані і креста, котрий буде ся находил над притворном частю православного храму св. Владимира. То остатній етап будовы церкви, котра зачала ся в 80. роках ХХ столітя.

Баня і крест были посвячены владыком Паісыйом, епископом горлицьким, при участі духовенства перемышльско-новосандецкой епархії. Участ в торжестві взяли не лем місцевы парохіяне, але і бургомайстер міста Крениця, спілпроектант церкви та представники вязничной службы, котры в тот ден были нагороджены медалями св. Максима – одзначыньом перемышльско-новосандецкой епархії ПАПЦ.

Креницка православна парохія была еригувана 35 років тому, а од такой 30 років з перервами тырвала будова нового храму, котрого покровительом, як єдиной парохії в Польщы, єст св. Владимир – Креститель Руси. Церков своїм архітектонічным стильом має навязувати до традиційного західнолемківського церковного будівництва, а высокы бані інспіруваны сут неістнуючом днес, муруваном грекокатолицком церковом в Климківці.

Церков св. Владимира то тридільний храм, над котрым до той поры находило ся шість бань, а неодола покрыє ей послідня – сема баня, котра ведно з крестом буде мала аж 46 метрів, будучы бодай найвысшом будівльом в Креници – буде мож ей взріти зза горы, напр. з креницкой желізничной стациі.

Будова новой православной церкви св. Владимира зачала ся в 1983 р. з благословіня товдышнього митрополиты Василя. Вюл ей о. Василь Галчык, а пак о. Петро Пупчык, котрий до днес єст парохом креницкой парохії. Диригентом церковного хору і дяком в креницкій парохії св. Владимира єст Петро Трохановскій-Мурянка – діяч, учитель, композитор, творця, редактор і найвыдатнійший сучасний лемківскій поета. В креницкій церкви, як в єдній з невельох в Польщы, хоснуваны сут

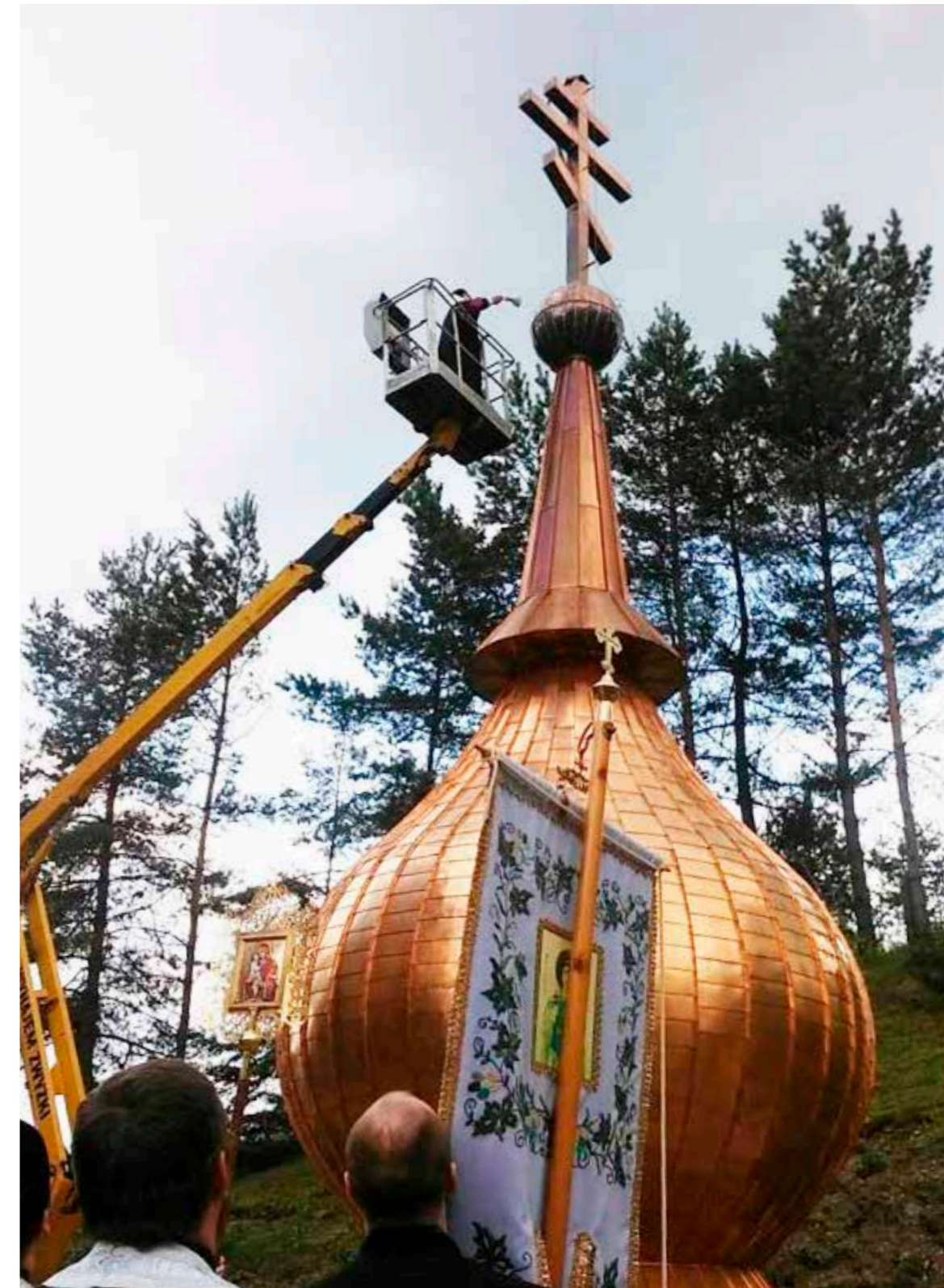
фот. Яніна Грич

ЦЕРКОВ СВ. ВЛАДИМИРА
ВОЗНЕСЕНА В РОКАХ
1983 – 1996
ЯК СИМВОЛ ПРИВ'ЯЗАННЯ
РУСИНІВ – ЛЕМКІВ
ДО ВІРЫ ВІТЦІВ
-ПРАВОСЛАВІЯ-

русиньскы переклады богослужебных книг о. Франтішка Крайняка, грекокатолицкого пароха з Камюнки на Пряшівскій Руси. Од 90. років ХХ ст. деякы части богослужынь (Апостол, Євангелия) читаны сут в русиньскым языку. В притворі церкви находит ся памятна таблиця написана по русиньскы.

Два найбільшы елементы, котры складают ся на найвысшу з веж, 1. червця/юнія т.р. будут поставлены на дзвінници, што справит, же будова креницкой церкви св. Владимира офіціяльні ся довершыт. Тота подія одбуде ся в 35. річницю основаня православной парафії в Креници.

В тым вельокультуровым місті, окрем спомненой православной церкви і римокатолицьких костелів, находят ся тіж дві забытковы грекокатолицькы церкви. Єдна з них, то найбільша передвоєнна лемківска церков на Лемковині – церков свв. Петра і Павла, побудувана в роках 1872–75, котра мала быти епископским катедральным храмом для владыкы на обшыр Лемковины. Другом церквю, котра днес находит ся в границях міста Крениці, являт ся грекокатолицькій храм Покровы Пресвятой Богородиці в Солотвинах (колиси было то оддільне од Крениці село). ●

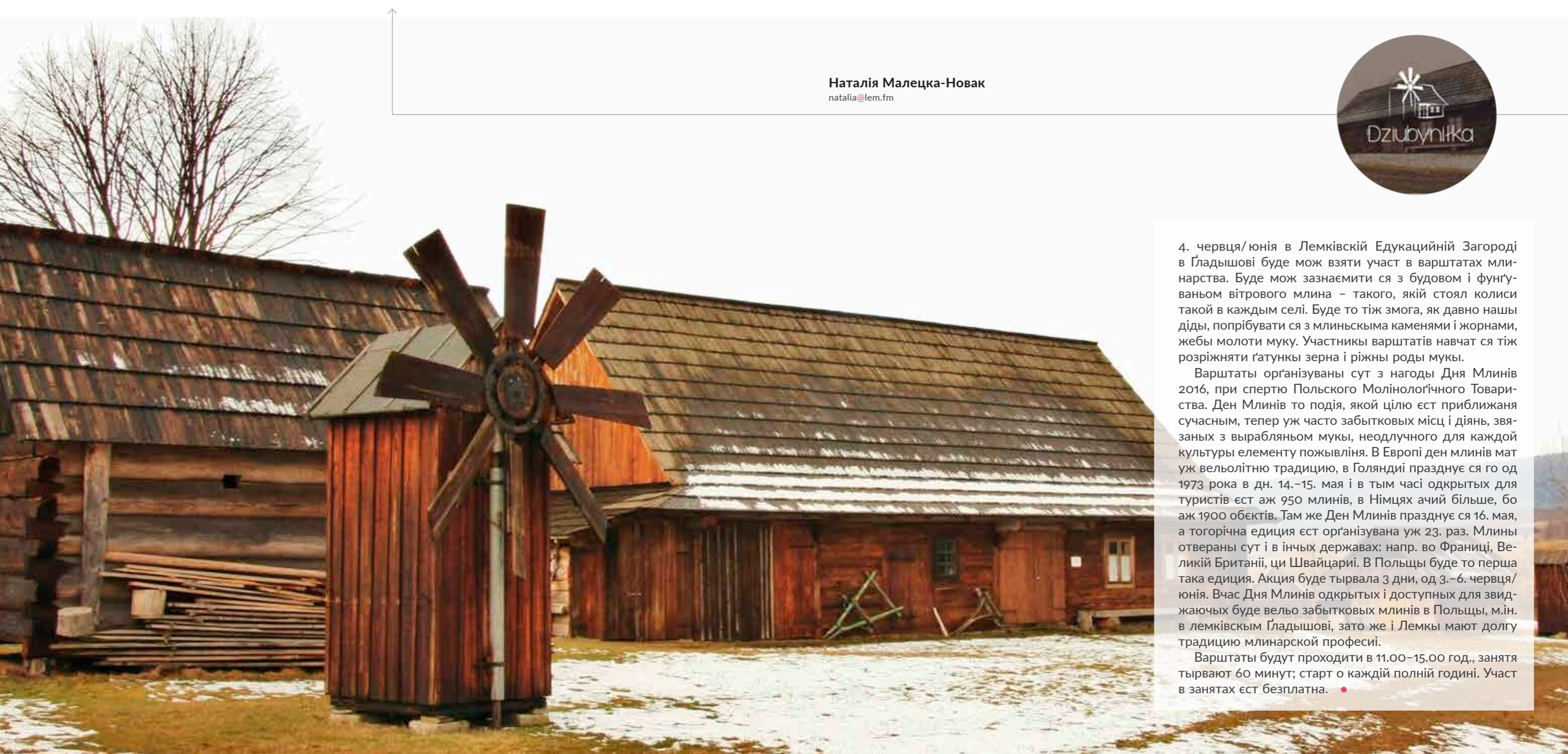

Лемківска Едукаційна Загорода єст реконструкциом традиційной лемківской забудовы. Складат ся з хыжы, двох шпіхлірів, оригінальных вітровых млинів, студні з журавльом та керату. Поміщыня выпосажены сут в давыны нарядя і ґратя, котры хоснуваны сут вчас презентаций і веденых варштатів.

Загорода діє при агрогаздвці *Дзюбинівка* в Ґладышові. Більше дрібниц найдете на сайті: dziubynilka.pl

Варштаты млинарства в Ґладышові

Наталія Малецка-Новак
natalia@lem.fm

4. червця/юнія в Лемківській Едукаційній Загороді в Ґладышові буде мож взяти учас в варштатах млинарства. Буде мож зазнаємити ся з будовом і фунґваньом вітрового млина – такого, якій стоял колиси такой в каждом селі. Буде то тіж змога, як давно нашы діды, попрібувати ся з млинськыма каменяма і жорнами, жебы молоти муку. Учасники варштатів навчат ся тіж розріжняти ґатунки зерна і ріжны роды муки.

Варштаты організуваны сут з нагоды Дня Млинів 2016, при спертю Польского Молинологічного Товариства. Ден Млинів то подія, якої цілю єст приближяня сучасным, тепер уж часто забытковых місц і діянь, звязаных з вырабляньом муки, неодлучного для каждой культуры елементу поживліня. В Европі ден млинів мат уж вельолітню традицію, в Голяндії празднує ся го од 1973 рока в дн. 14.–15. мая і в тым часі одкрытых для туристів єст аж 950 млинів, в Німцях ачий більше, бо аж 1900 объектів. Там же Ден Млинів празднує ся 16. мая, а тогорічна едиция єст організувана уж 23. раз. Млины отвераны сут і в інчых державах: напр. во Франиці, Великій Британії, ци Швайцарії. В Польщы буде то перша така едиция. Акция буде тырвала 3 дни, од 3.–6. червця/юнія. Вчас Дня Млинів одкрытых і доступных для звиджаючых буде вельо забытковых млинів в Польщы, м.ін. в лемківськым Ґладышові, зато же і Лемкы мают долгу традицію млинарской професії.

Варштаты будут проходити в 11.00–15.00 год., занятя тырвают 60 минут; старт о кождй полній годині. Учас в занятях єст безплатна. ●

Програм Театру Александра Духновича

в Пряшові на місяць юн 2016

«КОРЧМА ПІД ЗЕЛЕНИМ СТРОМОМ»

Песа, котра є засаджена до періоду великой господарської крiзи в тридцятих роках 20-го столітя, приносить нечекано актуалны темы – безробітність, еміграцію, ці здичаность мiджілюдських одношінь у сполоченьскім оточіню, котре є збавлене людськості. Тоту уровень песа може видиме іщі актуалніше, як у часі выникнутя твору. Напрік дотуліню ся із грубов реалностей днешнього світа песа в собі несе і надію на ліпший живот, віру в позітвны вартости чоловіка, і хоче поштовхнути позерателя ку животній активності, жебы поїмав свою судьбу до властных рук. В тім нам песа так дакус припоминать прославленний драматічний твор Горького На дні. Споминана песа юбілующого драматіка Петра Ковачіка – у тім році доживать ся 80-тих народенин, має в Театрі Александра Духновича в Пряшові вшыткы передположіня, жебы зазвучала у своїх сытых драматічных, як і лірічных, ці медітативных положінях.

1.06.2016 (Велика сцена, 19.00 год.)
22.06.2016 (Велика сцена, 19.00 год.)

«КОВАЛІ»

Песа сербского автора Мілоша Ніколіча є абсурднов, місцями терьпков комедійов, котра вас заведе до ковальской ділні, десь в Німецьку. В ній ся десятки років по войні стрічають трьоми ковалі, бывшы вояци, котры вдяка „службі отцюзнині“ проплели свої долі і свої роды. Каждый забезпечив своего потомка і наслідника своей кузні. Но як раз тот реалность іх по роках дожене до безнадії і выжадать собі іх стрічу. Но кому властно іщі потрібны ковалі і іх кузні? Чекають на вас много запліток і розузлінь.

8.06.2016 (Велика сцена, 19.00 год.)

«МОСКВА-ПЕТУШКИ»

Твор Москва – Петушки Венедікта Єрофеева є часто означованый як роман-поема, і бере ся за ключовый твор російской постмодерны. Історія є барз проста: Венечка ся збудить скоро рано по перепитой ночі на гарадічах московского панелаку, напитель у весмірных параметрах. Но вирішыть, же навщівить свою любов в Петушках, містечку далекім дакілько годин влаком. Почекать, покля одкрыють першы склепы, накупить деякы предмети котры треба ку пережыттю (або скоріше ку непережыттю) той драгы... І іде ку желізничній штації. Наступить до влаку і... Дійде до ціля своей драгы? Не дійде? То вже не повіме... Біблія алкоголіків, так є тот поема часто і правом называна. І зато, же алкоголіці цілого світа суть братя, бо іх звязує тот найсилніший звязок, творцьове собі дозволили позмінити підназву інсценації на „біблія алкоголіка“.

15.06.2016 (Мала сцена, 19.00 год.)
16.06.2016, (A4 – priestor súčasnej kultúry, Братіслава, 20.00 год.)

«КАПІТАН КЫЯНКА»

Приповідка о справедливім кральові і його трьох дівках. О бідакови дракови, котрый даремно пришов о свої головы. Приповідка зо вшыткым, што ку тому належыть – авантуров, співанками, великым весільом і щастливим кінцьом, досправды заінтересує дітячу і дорослу публику.

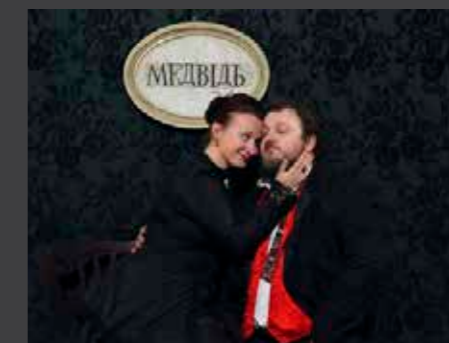
1.06.2016 (Культурный дiм Раславіці, 10.00 год.)

«МЕДВІДЬ, СПРОСИНЫ»

Чоловік ся ани не сподівать і зразу ся дізнать, в якім жыє маразмі. Невыразно то припоминать шалений дiм. Має лем дві можливости! Сплынути з оточіньом, або спробувати дістати ся вонка. Є дакілько драг: зміна ідентічності, еміграція, і кідь нереална, так ходем до своего ввнутра. Можливість одмітнути живот є оснований, но не найприємнішов. Умерти на старобу, хоць є природне, но хто бы так довго чекав... Революція? Може, але має смысл революція в шаленім домі?

4.06.2016 (Культурный дiм Нижня Писана, 17.00 год.)
11.06.2016 (Культурный дiм Гунківці, 17.00 год.)

«ОКРЕСНЫЙ ШПЫТАЛЬ»

Чоловік ся ани не сподівать і зразу ся дізнать, в якім жыє маразмі. Невыразно то припоминать шалений дiм. Має лем дві можливости! Сплынути з оточіньом, або спробувати дістати ся вонка. Є дакілько драг: зміна ідентічності, еміграція, і кідь нереална, так ходем до своего ввнутра. Можливість одмітнути живот є оснований, но не найприємнішов. Умерти на старобу, хоць є природне, но хто бы так довго чекав... Революція? Може, але має смысл революція в шаленім домі?

20.06.2016 (Велика сцена, 19.00 год.)

«ТЯПАКОВЦІ»

Дія славной драматізації прозаічной предлогы визначной словацькой писателькы з эпохи критічного реалізму Божены Сланчіковой – Тiмравы вас перенесе до минулости, на село, до дому великой родины Тяпаковців, котра є прославлена тым, же є лінива і не має дяку будьшто робити. Інсценація живо, з легкостьов, забавно але з ідеовов глуквов підкреслює потребу освободити ся од наносів минулости в проспіх будучности, котра ся основать на старых пілірах, но не сміє іх зохабити цалком спустнути. Жылот ся мусить жыти!

12.06.2016 (Культурный дiм Словінкы, 15.00 год.)

«Од Команчы до Высовы» / найліпшым путівником

Наталія Малецка-Новак
natalia@lem.fm

Путівник по Лемковині *Низкій Бескід. Од Команчы до Высовы*, авторства Вітольда Гжесіка, Томаша Трачыка і Бартломея Вадаса остал єдным з лавреатів в конкурсі Нагороды Магеллана, організованого редакційом «Літерацкога Магазину Книжки». Вручыня нагорід проходило першого дня Торгів Книжки в Варшаві.

В тогорічній едиції, а была она осмом, признано 15 головных нагорід і 8 виріжнінь в 13 категоріях (м.ін. текстовий або ілюстрований путівник, вандрівнича, ци репортажова книжка, та інчы). Серед лавреатів переважають публікації польських авторів. Путівник по Лемковині выграл в категорії текстового путівника. Другу нагороду в тій категорії признано путівникови авторства Кжыштофа Допералы *Тайляндия, Камбоджа, Ляос, Ветнам. Солодко-пікантны Індохіны* (выдавництво Бездрожа).

Путівник *Низкій Бескід. Од Команчы до Высовы*, печатаний Выдавництвом Склеп Подружніка, то найліпший путівник по Лемковині. Чыслыт аж 500

сторін, на котрых поміщено історії вшыткых, існуючых, або неіснуючых сел на трасі од Команчы до Высовы. Єст він другим поширеним выданьом путівника *Низкій Бескід. Од Команчы до Бортного*, якій был першым (печатаний был на початку 90. років XX ст.) так обшырным і докладным путівником, описуючым нашы землі, котрого цілю был стрікте історичний підхід до темы. В путівнику найдете богаты історичны описы, зобгачены о інформації з архівальных документів та реляцій списаных зо споминів і бесід з людьми, корінныма жытелями лемківських сел.

Нагорода Магеллана была основана в 2008 році, жебы виріжнити вартістны публікації, які стимулюють до вандруваня і выховуют новы покоління осіб зацікавлених світом. Єй цілю єст угоноруваня найабрже вартістных туристичных публікацій. Головны нагороды трафляють до выдавців, накладом котрых печатаны были виріжнены публікації, а лавреаты Нагорід Магеллана отримуют статуї. ●

Творивый і неповторный сімдесятник Штефан Сухый

Петро Медвідь

petro@lem.fm

24. мая доживал сімдесятих народенин русиньскый писатель, єдна із навязніших особностей русиньского літературного жывота по 1989-ім році на Пряшівщині – Штефан Сухый

«Непосидна Земля – мати, закручена до хустяти неба, збивать садовину звід і зберать їй одвічно про залюблены діти людства. Тото най час не йзъість.»

Чітате тот короткый віршік і думате, то што написав автор. Чітате по третій раз, і уж вам зачінать быти ясно. Бо думате над каждым рядком і словом. Так пише лем Штефан Сухый – особность новой русиньской літературы. Не єден критік мав коло читаня його творів покорчене чоло, дакотры критіковали його новослова, бо выдумував такы, якы дотеперішній русиньскый словник не познав. Но Штефан Сухый пише далше, критіків не ігнорує, тадь і він знать покрітківати, і критіка є як добрый бензин про добрый мотор.

Літературознатель, літературный критік, Мірон Сисак тоту манеру ідентіфіковав у Штефана Сухого, кідь писав: Кідь дакотры писателі обявили, же Русин є лем якыйсь неповноцінный автор, кідь не пише по українськы, у Сухого є то цалком іншак. Діло не є лем в назвах віршів, з його віршів прямо дыхатъ наш русиньскый дух, наша менталіта, наш способ думаня і їднаня. Його лірічний герой є продукт нашого темпераменту, нашого середовиска. Ту є суверенный, чує ся як рыба у воді. Ту го не поллетеш ани з Поляком, ани Словаком, ани з Українцём. Він є наш, знать своє і знать веце, як од нього дакотры чекають.

А што о языку Штефана Сухого? Він взяв і доказав – пише Мірон Сисак як рецензент збірки

Русиньскый співник, же в нашім языку є вшытко потрібне на выразніня думок, чувств і надій днешнього чоловіка через модерный поетічний язык. І шці доказав, же не є наш язык бідный і сирый, але же, на великый жалъ, мы го слабо знаме і як раз зато го підцінюеме. Язык Штефана Сухого є лем доказом того, же сьме мали радше в давнім і недавнім часі не вадити ся о тім, котрый чуждй язык – російскый або українскый веце пасує нашому народу. Требало го штудувати, учіти ся як самодостатному, кодифіковати го і творити на нім холем такы творы, як рецензованный Русиньскый співник Штефана Сухого.

Штефан Сухый – поет, педагог і культурный діятель в пряшівскім регіоні народив ся в Нехваль Полянці 24-го мая 1946-го року, матуровав на середній школі в Гуменнім, потім скінчив Філософічну факулту Універзіты Павла Йозефа Шафаріка в Пряшові, був редактором в пряшівскім радю, учів дві десятилітія на Середній промисловій школі стройницькый у Снині український язык, був пізніше методіком про русиньскый язык. Так само робив в редакції Інфо Русина – новинок Русиньской оброды на Словеньску. В сучасности пензіста, жыє і творить в Стаціні міджі своїма людми з тісячами тем зо жывота Русинів.

Літературно ся зачав проявльовати кінцём 60-ых і зачатком 70-ых років 20-го столітя. Свою поезію друковав на самы перед по українськы. Дебутовав ціклом віршів в алманаху «Літа і зимы» і «Молоде вино». Уж на зачатку свого писаня належав ку найвыразнішым авторам передовшыткым своїма збірками «Гірська вишня» (1982) і «Сонячна композиція» (1987). Поезію Сухого перекладали і до іншых языків – чеського, словацького, мадярьского.

Сухый але не був спокійный, бо ся му віділо, же його поезія не доходить ку тому читателю, котрому він хотів быти найблизше. Не доходить «ку своїм». Роздумовав, што зробити, абы читатель з русиньского регіону го як автора порозумів і прияв. І так зачав писати по своему – по русиньскы. Його першу збірку поезії в русиньскім языку выдала Русиньска оброда під назвов Русиньскый співник (1994). Поезія Сухого, так як ай поезія переважной бівшости русиньскых авторів Пряшівского регіону, то суть проблемы чоловіка і села, народности, языка, таксамо філософічны роздумы над бытьом в нелегкій сучасній добі, коли думаня над властным «я», властнов ідентічностъю, хоць не належать міджі першорядны вопросы екзістенції чоловіка, але без них бы тота екзістенція не была повніцінна. Про його поезію є характерный філософскый тон і сарказм. В дакотрых поезіях Сухого так само можеме брати за автора-мінімалісту. Вывжываючі мінімум лексічных форм, ся му дарить выкреслити значно выразный образ, котрый ся легко усалашыть в памяти чіателя і выкликне у нього шырокоспектралны асоціації, пише о Сухім Кветослава Копорова із Інштитуту русиньского языка і културы Пряшівской універзіты в Пряшові.

Позад Русиньского співника выходять му далшы збірки поезії: Енді сідать на машину вічности (1995), Аспірін (2006), Трете крыло (2014), збірка есеїв Міст над ріков часу (2009), поезії про діти Азбукарня (2004), Слон на Кычарі (2007), Незабудка (2008), Азбукова мама (2010). Сухый є знамый ай як прозаїк. Його неповторным прозовым твором є гуморно-комічна проза Як Руснакы релаксують (1997).

Штефан Сухый успішно написав і радіовы песьы про русиньску редакцію народностного высыланя Словеньского розгласу – Добра вода, Склероза, Рулета, Хліб души отця Александра, Владыка або добрый ученик Христа, здраматізовав урывкы із Старой і Новой заповіді. Театер Александра Духновіча в Пряшові мав у своїм репертоарі песьу Штефана Сухого під назвов Пташаче молоко.

І того року выйде з друку поетічна збірка Плоды з осінной загороды, котру выдаватъ Русиньска оброда на Словеньску. Можеме повісти, же Штефан Сухый свойов літературов приніс великый вклад до розвитку русиньского языка і літературы. В році 2000 був за свою творчость удостоеный, кідь ся став лавреатом Премії Александра Духновіча за русиньску літературу. Із віршами з приготовльованой збірки автор выграв минулорічний Літературный конкурз Марії Мальцовской. ●

Жрідло фотография: www.rusynacademy.sk

25. мая минуло точно 125 років од народжіня визначного русиньского маляря, педагога, культурного діятеля на Підкарпатській Русі Адалберта Ерделія, котрый був і заснователем прославленої Підкарпатської школи мальованя, із якої вышла міцна генерація русиньских умелців.

Народив ся Адалберт Ерделій як Іван Гриць в селі Загата на Підкарпатю, котре в тогды належало Угорьску, 25-го мая 1891-го року. Умелецьку освіту здобыв на Будапештській академії умень в рр. 1911 – 1915. Потім вернув ся на Підкарпатя до Мукачова і у 1921-ім році ся там став членом общества умелців, котре засновав Юлій Віраг. Но того общество фунговало лем куртый час. Міджі роками 1922 – 1926 Ерделій робив у Мнихові. Як раз в тім місті в Німецьку одбыла ся у р. 1923 і його перша персонална выставка.

Повернувшись ся на Підкарпатя Ерделій у 1927-ім році ведно із далшым визначным русиньским малярём Йосифом Бокшайом засновав в Ужгороді Публічну школу мальованя, но о два рокы пізніше знова одходить із Підкарпатя і працює в рр. 1929 – 1931 в Паріжі. Там належав до групи постімпресіоністів ведно із такыма менами як Андре Матіс, Макс Бламінк ці Андре Дерен. Найвекшый вплив на Ерделія мала творчость Пола Сезана. Як раз перебуваня в Паріжі із Адалберта Ерделія зробило умелця світового мена, визначного європейского маляря – постімпресіоністу і майстра портрету.

По навернуто до Ужгорода Ерделій брав активну участь на основаню Общества діятелей изобразительных искусств на Подкарпатской Русі (1931), котре ся стало основом про формованя Підкарпатської школи мальованя. Много років був головом того общества, організовав много выставок як на Підкарпатській Русі, так і в інших містах Чехословакії.

Його властны творы в тім часі выставльовали ся у європейских культурных метрополах – Паріж, Рим, Флоренція, Венеція, Неапол, Мілано, Брусел, Відень, Мнихов, Варшава, Львів ці Будапешть. В тім часі був Ерделій і педагогом. Учів у Мукачівській гімназії, Ужгородській грекокатолицькій учительській семінарії і в Публічній школі мальованя.

Пришли рокы войны, но парадоксно Друга світова война мала і позитивный вплив на Ерделія. Одрізаний од контакту із світовыма центрами уменя Ерделій глубше спознавать родну Підкарпатську Русь, живот в ній і результатом того было, же почас войны умелець сотворив свої найкрасшы образы, головно портреты.

По войнні приходять анексія Підкарпатя і совітський режім. Од року 1945 аж до смерти у р. 1955 Ерделій учів у Ужгородьскім училищі ужыткового вытворництва, но тых остатніх 10 років його живота было про нього особнов трагедійов. Його намага перетворити Ужгородьску публічну школу мальованя на академію умень по взорі Западной і Середньої Европы была высміяна. Добровольне зьєдиненя умелців Підкарпатя, котре сотворив і був його головом, по войні стало ся тіпичным совітськым обществом малярів, котре было під контролю комуністів і вирішыло „перевыховати“ у Европі прославленного майстра в дусі соціалістичного реалізму.

Під тиском общества малярів і совітських властей Ерделій зробив дакілько творів в дусі соціалістичного реалізму, но і так намагав ся тым творам печатати властну умелецьку оригінальность. Фактічно Ерделій зістав чужім про совітську систему, не прияв ей, і зістав повно ізованым од навколишнього світа аж до своійой смерти.

Умер Адалберт Ерделій 19-го септембра 1955-го року як 64-річний в Ужгороді, у розквіті творчій сил.

125 років од народжіня основателя Підкарпатської школы мальованя

Петро Медвідь
petro@lem.fm

« Як раз перебуваня в Паріжі із Адалберта Ерделія зробило умелця світового мена, визначного європейского маляря – постімпресіоністу і майстра портрету »

Адалберт Ерделій

101 РОКІВ ТОМУ В ТАЛЕРГОФІ...

30 МАЯ. НЕДІЛЯ. —

Рано прибыла нова партия інтернуваных, в числі 500 люди, з ріжних міст. Серед них православний священник Гудима з Вейнберга і дакус селян з ґрибівского та інчых повітів. Их помістили по части в трьох карантаннових бараках, по части в бараках 31, 32 і 33. Пелягія Сандович вывідує о Гудиму, о його жену. До дня 28. того місяця начыслювало ся в талергофским лаґрі 5164 інтернуваных. Самых пекарів было чотырдесят.

Кавы не дают, бо неє. Отримуєме лем „прескверну” зупу, од котрой численны ригають.

1 ЧЕРВЦЯ. — Студиювал єм право, але приходжу до высновку, же студиювати го не вартат, бо ту в лаґрі ніт права, лем самоволя власти і безконечне „беззаконіє”. Чытам газеты. 50 терезинців выіхало на свій рахунок до Грацу. На барак прислано три кіля мыдла. Ідеме ся купати.

31 МАЯ. — 88 Поляків, царских підданых, превозят до Штейнклям (Нижня Австрия). Хліб отримуєме ввечер. Што кус ліє. На пляцу выголосили власти фамеліі тых, котрых од давна тримають в Талергофі, але не пояснили причыны такого выголошыня. Єден старец задусил ся в лазни, хыбаль любил міцно ся выпарити. З той причыны вшыткых робітників лазні прикликано до рапорту.

2 ЧЕРВЦЯ. — Рано слідчы власти преслухуют інтернуваных з повітів Новий Санч, Горлиці ґрибів, Ясло і Броды. Арештанты Михал Дудик і Трємбач задримали так, же дозерач арешту застал их по осмій годині сплячых. Донюс о тым полковникови, котрий высварившы ся на них, выразил надію, же веце так не зроблят.

Вправы пожаровой дружыны. Лемкам почта доручыла 15 пакунків. Мандль роздає их враз з кореспонденціом при нашым бараку. Рано отримуєме каву, на котру од давна мы ждали. Та в ній веце жолуди і жыта, як правдивой кавы. Осмеро люди, серед них Поляньска, о. Дыгалевич і о. Савула звільнены і выїзджают до Грацу. Хліб так недобрий, што ништо го не принимат. Іщы 80 люди звільнены, і выїзджают.

3 ЧЕРВЦЯ. — Прибыло до Талергофу 300 інтернуваных. Познаю Тустановича. Зо сандецкого повіту прибыл лем єден селянин і пару жінок з Ростокы; з горлицкого тіж пару селян. В тым транспорті дуже жінок. Их річы доставлено до лаґру фурманком. На пляцу чути бесідуючых по польскы, цыганьскы, та передовшыткым розходит ся руска бесіда. Першыраз іме шалату.

5 ЧЕРВЦЯ. — Перемышль взятий через Австрияків. Хворому Качорови приношу хліб і пінязі. Наш барак лишають: отці Оришкевич і Дикій, Мизеракы – отец і сын, Мазур і інчы. Барз горячо. Ввечер приходит пняний капраль і каже окопати грядку фізолы при нашым бараку. На моє стверджыня, што неє лопаты ани ниякого інчого нарядя до той роботы, отримую одповід – што Адам і Єва не мали ниякого нарядя, а вшытко єдно знали розпушыти землю.

4 ЧЕРВЦЯ. — Прибыл транспорт рускых военноплінных. Василевич з 30-го бараку на мою просьбу стриже тепер варунком, же дахто загат з ним в шахы. Власти переміщають люди з єдного бараку до другого – нибы фіґуры на шаховым поли. В наступстві того Жолкевич, Кіселюк і інчы преходят до бараку А. Людям транспорту з Гейнбургга не назначено карантанны і позволено свобідно шпацирувати по пляцу. Бортакуватий Штефан з бережаньского повіту мало не забил єдного селянина за тото, же тот го зарывал. Коли ішол плютон вояків, каждый уступлял ся з дороги, а Штефан нигда на тото не зважал, за што порядні діставал в скору. Вахмелевскій іде на карантанну до 15-го бараку.

ТЕОФІЛЬ КУРИЛЛО

Дневник Лемка з Талергофу

(Лемківскій Річник 2004, з великоруского языка перевод П. Трохановскій)

Ци вчєрашня пригнітат сучасну?

В прекрасє недільне пополудне, 22. мая т.р. рішыли сме з особом мі товаришучом выбрати ся до Нового Санча, дознати ся, што в бывшым воєвідскым місті бесідє ся про Лемків. Так по правді, то не рішыли сме о тым того дня, а о вельо скорше – як лем дотерла до нас віст про стрічу. «Лемкы – вчєра і днес» отворило більший цикл стріч пн. Лемківскы дороги.

На місце заіхали сме перед часом, але деякы особы уж крутили ся під храмом евангелицко-аугсбуржской парохії Преображєня Господнього. Легко было найти місце. В групці перед храмом стояло высоке дівча в вышываній кошельці. А уж коли пізріла єм на лице, знала єм, же фактичні сме на місци. Познала єм в дівчати молодше дівчатко, котре будучы іщы в основній школі, приїзджало до горлицькой бурсы на ріжны події, організуваны для діти. В недолгым часі вшыткы лавкы до єдного місця ся выполнили, а і по офіційным початку люде фурт доходили. Єдних привела цікавіст, інчых певно голод познания інчых культур, а о велькій части прибившых

мож было сміло рєчы, же то парохіяне, бо тепло витали ся з місцевым парохом. Шкода, же нашы священникы не хотят причыняти ся до розповсєджаня інформацій про події о культуральным характері присвяченых Лемкам для їхніх вірных, заявляючы, же церков то не таблиця оголошєнь. Іщы смутнійшым єст того, же такій підхід тыкат ся лем выбранных подій. О їх неприсутности на тых же акциях – ани не бесідую. Колиси, давно, бо того треба підкрислити, культуральне жытя лемківскых сєл крутило ся попри плебанях – то там проходили пробы театральных груп, хору, была бібліотека. Священник тішыл ся великым авторитетом, а што повіл – было святе. Де він был – там вартало быти. Давно, то были часы...

Стріча зачала ся ввєдным словом Лукаша Поломского, працівника Сандецкого Штетля, окрем того – учителя історії в єдным з сандецкых ліцеїв, як ся вчас стрічы вказало. По привитаню чыслєнных присутных заповіл він дальшы стрічы про Лемків, в звязку з цілым лемківскым роком,

«Тішыл, же окрем магічного духа, о котрым про тоту землю з захоплінєм бубнуют за каждым разом популярно-туристичны тексты, він видит іщы люди, котры істо творят Лемковину»

На знимці од лівой: Анна Фурман, Юлія Дошна, Пьотр Дроздзік (фот. Демко Новак).

якій задумал сой Сандецкій Штетль обходити в 2016 році. Інституция тота головні занимат ся популяризуваньом серед жытелів Нового Санча історії і культуры Жыдів, а тіж їх вплиня на розвиток міста. Окрем жыдівской, Штетль приближат сандеччанам інчы меншыны, заселяючы Новий Санч і околиці, ци то релігійны, ци національны, або етнічны.

Пак, голос был даний Барбарі Балуц, яка мала оповідати о сандецкых Лемках. Мала – зато, же прелегентка зосередила ся на просмотрі цілої (!) історії Русинів в 30 минут, не піднімаючы такой темы Лемків західной Лемковины. Б. Балуц з ПТКТ Новий Санч выступувала в місце Антония Крога, який не міг быти присутным, а його же прошено о выступ як першого. Велика то страта, же так того вышло. Крог напевно не зробил бы такого історичного міш-машу, а може ліпше рєчы – гороху з капустом, як п. Балуц, котра слоганами, здавало бы ся, поєдныма рєчынями, котры вирізала з найпопулярнійшых в своїм часі публикацій о Лемках (Перадзка, Сулімірскі, Квілецкі) хотіла оповісти о вшыткых і о вшыткым. Тот, хто не до кінця розберат ся в темі, або знат барз мало, міг выйти в перєсвідчыню, же о Лемках Полякы гадали «бандерівці» на рівни з етнонімами Лемко, Русин, Українец, хоц дальше – Лемкы были головні збійниками, Полякы приоблікали вид конфедератів-грасантів, Лемкы в своїм часі поділили ся на українофілів і москальофілів, тым другим доля не была ласкава, бо їх вшыткых інтернували в Талергофі,

а в Новым Санчы основано Руску Бурсу для Лемків ім. Шевченка. І на тым скінчу.

Другом частю стрічы была дискусия з запрошенима гістми. Три особы, повязаны з Лемковином, достали по два звіданя, тыкаючы днешньої Лемковины, были то: Юлія Дошна – піснярка, несуча лемківску пісню далеко поза границі Лемковины, Пьотр Дроздзік – фотографік, автор альбомів про Лемковину (выгляд та жытя Лемковины) і Анна Фурман – матуристка родом з Ріпок. Як перший выповідал ся єдиний мужчына з грона дискутантів. Достал звіданя, котре в першій реакції декого з нас могли бы розсердити, але як ся человек так барже задумат, то може признати тому правду. Ци Лемковина днес єст порожня, ци мат іщы в собі дакого духа? І одповід П. Дроздзіка, барз мі сіла – повіл, же не так, што єст порожня, або мат дакого духа, але же єст жыва завдякы людам, котры до ней вернули зо своїм языком, обрядами, традициями – своїом культуром. Тішыл, же окрем магічного духа, о котрым про тоту землю з захоплінєм бубнуют за каждым разом популярно-туристичны тексты, він видит іщы люди, котры істо творят Лемковину. Та не дост того, же видит – підкрислят іщы присутніст люди, котру постерігат як найважнійшу. Він бо сам діганят на знимках рєченого магічного духа, але причынят ся тым до передолжаня, ачий долговічности Лемковины, бо так долго о дачым ся споминат, бесідє і призыват, хоц бы лем в ретроспективным просторі, так долго оно єст.

З выповіди дівы лемківской пісні мам мішаны одчутя. Здає ся мі, же преферую полны драматургії і трагедії співанкы, як слова п. Юлії. Для ней Лемковина, хоц полна люди, єст порожня, для ней Лемковина не піднесла ся николи по АВ і подія ней – ей выступления барже захоплюют ся, слухают і ліпше розуміют не-Лемкы. Ци мож повісти, же то зато, што не хотят в нескінченіст розпамятувати трагічне – згоджу ся – але уж минуле? Не знам, што думают інчы, далеко-м од генералізації. Знам зато, што думам я. Без памяти про минуле, теперішніст єст неполна, некомплетна, а і барз планны сут перспективы на будучє без знаємости своей історії. По мойому понятя «памят» і «розпамятуваня» ся ріжнят. Може зато так легко мі того писати, же мої дідове, і од страны мамы і од страны тата, были на тільки сильны, же хоц їх выгнали, то вернули до себе? І може кус той силы, а іщы борбы о свое передали наступным генераціям?

Про память бесідувала остатня і наймолодша з прелегенток, Анна Фурман, а як ся вказало – ученниця ведучого стрічу Л. Поломского, зато і нашла ся як выступуюча. Деси на лекциях, або поза нима, з перенятєм оповідала про рідны Ріпки, як опустошали в 40. роках і як николи до своей формы уж не вернули і тоту пасию своей ученниці хотіл Л. Пломксіє вказати, жебы почувли ей інчы і жебы віст про того, же молоды єднак памятают о своей історії і знають о ней бесідувати, ішла дальше. Лем певно треба кус іщы того оповіданя попрактикувати. Но і найважнійша справа – што выникат з той памяти і з того вчєра? Ци плеканя свого наштоден, або лем при нагоді і на показ? Хоснуваня языка, ци лем память о ним? Бытя Лемком, ци лем память про лемківскы коріня?

Стріча скінчыла ся выступом молодіжної групи Зорюшка з Нового Санча. Цікава то зберанина: двої гушлі, гітара, бубен і туба, а до того іщы співаня. Може дашто іщы мож бы было ліпше выдвічыти, може і не вшыткы были то лемківскы співанкы (пояснити мож все), але барз симпатичне і миле для уха было того граня молодых артистів. Підсумуючы – была то перша з сандецкых стріч про Лемків в тым році і – як гварантували організаторы – буде продолжєня. То добрі, бо сандецка публіка была міцно заінтересувана темом. Ци лем вынесе з них того што треба?

Наталія Малецка-Новак
natalia@lem.fm

Події в найблизшым тыжні:

1

01.06.2016

«Корчма під зеленым стромом (Словацька рапсодія по русиньскы)» – песа ТАД

2

01.06.2016

«Капітан Кыянка» - выїздний спектакль ТАД
Дім Культуры, Раславиці, 10.00 год.

3

04.06.2016

Варштаты млинарства Лемківска Едукаційна Загорода, Гладышів, 11.00 год.

4

04.06.2016

«Спросины», «Медвідь» - выїздны спектаклі ТАД
Дім Культуры, Нижня Писана, 17.00 год.

5

05.06.2016

Studium Carpato-Ruthenorum - одкрытя Пенсийон Атриум, Пряшів, 17.00 год.

Studium
Carpato-Ruthenorum
2016

7

05.06.2016

Конец выставки прац Енді Варголя
Галерия Атляс Штука, Лодзь

6

05.06.2016

«Окресный шпыталь» - выїздний спектакль ТАД
Дім Культуры, Шаришске Чорне, 19.00 год.

8

05.06.2016

Доброчынний концерт
Центр Культуры «Муза», Любін, 18.00 год.

Доброчынний концерт, на котрым выступлят Кульбаба, 7кропка та хор IV Загальноосвітнього Ліцею в Лігници. Хоц концерт не буде білетуваний, будут на ним збераны цеголки, з котрых дохід буде переданий родині бл. п. Анеты Дзямбы, котра померла в січни/януари т.р.

Скоропис

Демко Трохановскій
demko@lem.fm

просто з горлицьких осіль, або підустяньських горбків ішла до свидницького амфітеатру. Старчыт лем вштури-ти поєдны речыня до транслятора уйка Гугль і вшытко єст. Правда, часом дурниці він вказує, але сенс все мож зімати. Лем памятайте, Русины з заходу Польщы, жебы на полудне од Карпат аж так голосно не кричати, одка-ле сте пришли, бо іщы дахто парарелю до біблійного праху зробит і вас до заходу пішле. І ту ліпше дати сой поміч уйка Гугль (ой, як добрі, же він єст), або выречи, же сте з чужыны.

То добрі, же IX Медженародне Бієнале Лемківской/Русиньской Культуры в Креници проходить што два роки. Мож бы повісти, же раз на десят років старчыт – і тото аж за дуже. Не треба нам маніфестувати такой єдноты з другыма русиньскыма регіонами зо Словації, України, Румунії, Мадяр, Сербії і Хорвації, бо хоц то в більшості співочо-танцювальны выступы, могли сме почути выконання авторських співанок, або песу професійного Театру Александра Духновича – одтале уж лем малий крок до націоналізму. Ани не бесідую ту о загорожыню, ідучым з выставки ультрафанатичных русиньских творців, бо кед бы-м шырше ся о тым розписал, нашли бы ся такы, што одраз бы мя дали на розстріляня. Зато прошу і благам на колінах – задумайте ся головны організаторы: Стоваришыня Лемків і Світова Радо Русинів – ци такы шовіністичны маніфестації вам потрібны?

То добрі, же – продовжуючы попередню думку – афіш креницького бієнале был тіж по польскы написаний, бо тота подія в великій мірі направлена на курортників, жебы ім вказати, же русиньска культура то не лем шовіністична висока культура, або тоты гады, што ся намагают бесідувати о ній з нечыстом гордістю і описувати в науковым просторі, але і наше старе, прадавне, правдиве, єдиноправильне русиньске співаня і гуляня. Лемківскоязычна версія афіша, реклямуюча бієнале, непотрібні притягнула вельох фанатично наставленых Русинів з обох боків Карпат. Што правда, не дорахувала ся іх єдна патріотка, устяньска (пробачте – усьцяньска) блогерка, голосно правляча коментарі, же Лемків там нияк не было – тото певно буде темом наступного ей тексту, писаного стильом адекватным до ей підходу гу небезпечным націоналістам і шовіністам. В імени той части нашого ансамблю, котра противна вшелеяким проявам діяльности ультрасів в кругах медияльной групи ЛЕМ.фм (бо сут і прихильники, але до часу – неодола-га і іх виріжеме), хочу Вас, дороги слухачы радия та читачы порталю і тыжденника, перепросити, же і мы часом войдеме на неправильний пут. Пробачте нам нашы провины, а предовшыткым ультрашовіністичний афіш в лемківскым языку, котрого поміщыня в наших медиях было хыбом. Достали сме го од організаторів і, як безрозумны телята, подали до шыршой публікы. Цілю – не повтаряти такы блуды, спонтанно завязала ся в нас робоча група цензорів, котра слово в слово буде аналізувала зміст і глядала неправильности.

Мама штораз більше голосів, прошынь і натисків, же не треба нам писати о справах трудных і контроверсійных, зато місяц червец/юній хочу оголосити місяцьом позитивных вісти і критиком русиньских неправильности. Кед тота ініціатива ся поведе, продолжыме ей безко-нечно – товды фурт лем будеме споминати і вертати до прекрасных, а може і найвызначнійшых періодів з нашої історії, коли співали сме і гуляли од рана до вечера, а пак зас до рана: 1. II Світова Война, коли по двадцетьох роках насильной польонізації Русинів з Лемковины мали сме змогу вкінци порядні навчыти близких нам літературных языків, жебы з піднесеном головом перейти до: 2. Роки 1945–1989 – товды же вкінци кристалізувала ся наша правильна достоменніст, а ціла москвофільска згнилина пішла гет. Місяц позитивных вісти пропоную ввести і на Пряшівській Руси та святкувати штоден, т.є гуляти і спі-вати од рана до вечера, а пак зас до рана. Підкарпатска Русь, тфу, Закарпатя, не мусит вводити на пробу такого періоду, бо там веселіст царствує мінімально од 1945 р., коли по чешско-словацко-мадярській окупації тоты землі вернули до матери.

То добрі, же лем єдна особа писала того рока матуру з лемківского языка. Але податники в Польщы могли бы пришпарувати з того купету грошів. О кілько копіюваня каждого наступного аркуша для поєдных абітуриентів то не маєток, то призрийме ся на тото з інчого боку: як бы ся тоты Лемкы, фінансуваны з рублів Путіна, розсердили, пак выслали на матуральний іспыт більше учеників, а не дай Боже іщы в ріжных школах, товды за каждую триособову матуральну комісію треба бы было заплатити. Матуру треба іщы зрыхтувати – мате ту наступны міліюны. А хто за тото платит? Вы, дороги податники! Рекомендую зліквідувати тоты кацапскы выдумкы о окремости і підыйти науково до проблему – Лемкы не повинны політикувати і на тій основі посылати свої діти на науку выдуманого языка, бо потім і мату-ральны еґзаміны з того хотят писати, а тото коштує! Пришпаруваны грошы рекомендую передати на тото, чого фурт маме мало, т.є. гуляня і співаня – вершыну можливости правдивых Лемків-патріотів, бо вшытко поза тым єст уж небезпечным націоналізмом.

То добрі, же більшіст реклямовых материялів Русиньско-го Фестівалу во Свиднику была по словацкы. Русины з Пряшівской Руси знають барз добрі тот язык, зато не маю проблемів. Як уж знаме, і Лемковина не мала проблему з розчитаньом словацкоязычных афішів на тото подію, кед так чысленно, часом цілыма родинами,

ЛЕМКО

ГАЗЕТА ДЛЯ НАРОДА.

надаваная на языкѣ, наближенномъ до лемковского говора.

Лемкы століттями придумували розмаіты концепції та взірці красы. А все находили ся такы, котрым заєдно штоси ся не подавало, хоц другы си тото само славили. І днес каждый розділят льякы на гамбокнижці подля своїх смаків - єдным ся люблят пацята, другим курята, єдным квітя в Мукачові, другим грибки в Михалові.

Єдно, што єст понадчасове - то краса лемківских жен. Наша під-редакция «Фафринді» найкоротше опише ей так - мож до ней привыкнути. З часом нич не єст так планне, як здавало ся быти на зачатку.

«ЛЕМКО» – газета для народа – ч. 22. і 23. за 1913 р. пояснят правила русиньской естетики.

Подібна до ничего...

Богдан Ґамбаль
gambal@lem.fm

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tabele wypełnia egzaminator!

		Liczba punktów	Suma	Uzasadnienie przyznania 0 punktów
wypowiedź argumentacyjna	A.	0 - 3 - 6 - 9		
	B.	0 - 3 - 6 - 9		
interpretacja porównawcza	A.	0 - 2 - 4 - 6		
	B.	0 - 4 - 8 - 12		
	C.	0 - 2		
	D.	0 - 3 - 6		
	E.	0 - 1 - 2		
	F.	0 - 2 - 4		
	G.	0 - 2 - 4		
	H.	0 - 2 - 4		